

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א
בס"ד, ט"ז תמוז התשפ"ו

חולין ס"ב – היתר עוף לא מוכר, וסוגי עופות וחגבים, טמאים וטהורים

שאלות:

1. גידי רוצה לאכול זרזיר, זה מותר?

היתר אכילה בעוף לא מוכר

- **רב נחמן** הביא כללים מעשיים לזיהוי עוף טהור שבא לפנינו עם מעט סימנים:
  - **עוף בסימן טהרה אחד:** אם האדם בקי בעופות הטמאים ובשמותיהם – העוף טהור, מכיוון שהוא יודע שזה לא פרס או עזניה, שהם העופות הטמאים היחידים עם סימן אחד. אם הוא לא בקי – העוף טמא מספק.
  - **עוף בשני סימני טהרה:** מותר באכילה גם למי שלא בקי, ובלבד שיכיר וידע שזה לא עורב או אחד ממיניו (שהם היחידים עם שני סימנים שהם טמאים).
- הברייתא **מביאה** מחלוקת, **רבי אליעזר** דרש שהמילה "למינו" בפסוק: "אֵת כָּל עוֹרֵב לְמִינוֹ", באה לאסור גם את הזרזיר מפני שהוא שוכן עם העורב ודומה לו, ונחשב מינו. **חכמים** חלקו עליו והכשירו את הזרזיר (מכיוון שיש לו זפק שאין לעורב). לשון אחרת בברייתא מרבה בדעת **רבי אליעזר** מהמילה "למינו" לאסור גם את הסנונית הלבנה, ו**חכמים** הכשירו אותה (מכיוון שקורקבנה נקלף).
- **אמימר פסק:** שעוף שבא בסימן טהרה אחד – הוא טהור ולא טעון בקיאות, ובלבד שנדע בבירור שהוא לא דורס ואוכל, כלומר לא מחזיק את הטרף ברגל אחת בשעה שהוא אוכל אותו (רש"י).
- **רב אשי הקשה** עליו שהרי **רב נחמן** דרש בקיאות בפרס ועזניה! **אמימר השיב** שהוא חולק על **רב נחמן**, מפני שהפרס והעזניה הם עופות שלא נמצאים במקום יישוב בני אדם, ולכן אין לחשוש להם.
- **רב יהודה אמר** שהעוף המכונה "עוף המסרט" הוא עוף טהור והוא כשר לשמש כציפור לטהרת המצורע, והוא העוף שמכונה "סנונית לבנה" שנחלקו בה **רבי אליעזר** ו**חכמים**.
- **אמימר ומר זוטרא** מבררים באיזה סנונית לבנה נחלקו **רבי אליעזר** ו**חכמים**:
  - לפי **אמימר**: בסנונית בעלת בטן לבנה – כולם מסכימים שהיא מותרת. הם נחלקו בסנונית בעלת בטן ירוקה/צהובה – **רבי אליעזר** אוסר ו**חכמים** מתירים, וההלכה **כרבי אליעזר** לאסור.
  - לפי **מר זוטרא**: בסנונית בעלת בטן ירוקה – כולם מסכימים שהיא אסורה. הם נחלקו בסנונית בעלת בטן לבנה – **רבי אליעזר** אוסר ו**חכמים** מתירים, וההלכה **כחכמים** להתיר.
- הגמרא מבהירה שלפי **מר זוטרא**, השם "סנונית לבנה" **שרב יהודה** אמר שנחלקו לגביה, בא למעט את סנוניות הבתים השחורות שהן טמאות לכל הדעות.

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א
2. האם יש עוד עוף שכשר למזבח, חוץ מתורים ובני יונה?

הגדרת התסיל והתורים של רחבה

- **רחבה** בשם **רב יהודה** הגדיר עופות לעניין כשרותם למזבח:
    - העוף שמכונה "תסיל" (סוג של יונה) – כשר רק בקטנותו לשמש כ"בן יונה" (שבני יונה כשרים רק כשהם קטנים), אבל לא כ'תור' שכשר רק בגדולים.
    - והעופות שמכונים "דאציפיי" ו"תורין של רחבה" – כשרים רק בגדלותם משום תורים, ופסולים משום בני יונה.
  - **רב דניאל בר רב קטינא** הקשה: מהמשנה במסכת פרה שאומרת שכל עוף ששותה ממי החטאת פוסל אותם (מכיוון שהוא שואב את המים ומגביה את ראשו והמים נוטפים מפיו חזרה לכלי ונפסלים, זה נחשב שנעשתה בהם עבודה), חוץ מהיונה מפני שהיא מוצצת את המים ישירות ללוע ללא טפטוף. אם התסיל הוא אכן סוג של יונה – למה הוא לא מופיע במשנה כחריג שמותר לשתות?

רבי זירא מתרץ שלמרות שהתסיל הוא מין יונה וכשר למזבח ומוצץ מים, יש לו תכונה שונה שהוא מקיא חלק מהמים ששאב, ולכן הוא פוסל את מי החטאת, בשונה מהיונה הרגילה שאינה מקיאה.
  - **רב יהודה אמר** שהתורים מכונים בארמית כופשני ושנמצאים במקום שנקרא צוצייני הם כשרים למזבח, והם ה"תורין של רחבה".
  - הגמרא **מקשה** שהרי המשנה פוסלת לטהרה אזוב שיש לו שם לוואי (כמו "אזוב יון" או "אזוב רומי") כי זה לכאורה לא האזוב הפשוט שהתורה ציינה, אז למה תורים בעלי שם לוואי ("צוצייני") כשרים למזבח?
    - **אביי מתרץ**: שדין פסילת שם לוואי תקף רק בצמחים או איברים ששמן המקורי השתנה עוד לפני מתן תורה והתורה הקפידה על כך ומיעטה אותם. אבל התורים האלו נקראו בתורה פשוט "תורים", ורק עכשיו אנשים מכנים אותם "צוצייני" על שם מקומם, ולכן הם לא נפסלים.
    - **רבא מתרץ**: שבמקומם המקורי של התורים האלו, האנשים לא משתמשים בשם לוואי אלא קוראים להם פשוט "כופשני" (תורים), ולכן אין להם בעצם שם לוואי והם כשרים.
3. יואש ראה עוף שאוכל ולא דורס, הוא יכול לאכול אותו ללא חשש?

סוגי חגבים ועופות טמאים וטהורים

- **רב יהודה אמר** שחגבים שמצויים בין הקוצים ("כרזי דבי חילפיי") – מותרים באכילה, אבל אלו המצויים בין עלי הכרוב ("דבי כרבא") – אסורים. **רבינא** מוסיף שמלקין את מי שאוכל את חגבי הכרוב משום "שרץ העוף" כי זה ודאי שרץ טמא ולא ספק.
- עוד **אמר רב יהודה** שה"צרדא" מותר באכילה, אבל ה"ברדא" אסור וסימנך: "בר מיניה" – (צליל דומה ל'ברדא') סור ממנו, וה"מרדא" הוא עוף שהוא ספק טמא.
- **רב אסי** מונה 8 עופות שהם ספק טמאים (חובא, חוגא, סוגא, הרנוגא, תושלמי, מרדא, כוחילנא ובר נפחא).

- האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א
- מהות הספק היא, שלעופות האלו יש 3 סימני טהרה, והסימן הרביעי – קילוף עור הקורקבן – מתבצע אצלם רק בעזרת סכין ולא נקלף ביד. הספק הוא האם קילוף בסכין נחשב הלכתית כקילוף המכשיר, ואז יש להם 4 סימנים ולא צריך לחשוש שמא הם מסוג העופות הטמאים שהתורה הזכירה.
- הגמרא מבהירה שלמרות שמר שמואל ריכך קורקבן של אווז בשמש כדי שייקלף, האווז נקלף לבסוף ביד, ב8 העופות האלו הקורקבן לא נקלף ביד גם אחרי ריכוך.
- אביי אמר ש"תרגול האגם" הוא העוף המכונה "מרדו", והוא אחד משמונת הספקות. רב פפא אמר שתרגול האגם – אסור, ותרגולת האגם – מותרת (וסימנך: עמוני ולא עמונית) התוספות אומרים שמדובר בשני מינים שונים של עופות שאחד נקרא בשם זכר, ואצלו אסורים גם הזכר וגם הנקבה והשני הוא מין של עוף מותר.
- אבל מרימר דרש ברבים שגם תרגולת האגם אסורה, מפני שחכמים ראו אותה דורסת ואכלת, והיא העוף הדורס הטמא המכונה "גירותא", ומלכתחילה חשבו שהיא לא דורסת ועל סמך סימן הטהרה האחד הכשירו אותה.
- (רש"י מביא כאן את ההלכה מהדף הבא, שעוף טהור נאכל רק אם יש לגביו מסורת שהוא טהור. כי אולי זה התרגול של האגם שהוא דורס, ואחרי זמן נגלה את זה).
- האמוראים בסוף הדף הביאו שמות של עופות ספציפיים, שחלקם מותרים וחלקם אסורים, ונתנו סימנים לזכור על סמך השם שלהם מי מותר ומי אסור:
  - רב אמר ששבור אנדרפטא – מותר; פירוז אנדרפטא – אסור (הסימן לזכור מי הטרף הוא, על שם האדם פירוז שהיה רשע).
  - רב הונא אמר שבויא – מותר; פרוא – אסור (והסימן לזכור: פרואה המכשף).
  - רב פפא אמר שמרדו זגיד ואכיל (העומד זקוף ואוכל) – מותר; מרדו סגיד ואכיל (המתכופף כמשתחוה ואוכל) – אסור, וסימנך: "לא תשתחוה לאל אחר".
  - שמואל אמר ששתיא חמרא – אסור (וסימנך: שתויי יין פסולים לעבודה); מזגא חמרא – אסור; בת מזגא חמרא – מותר (וסימנך: יפה כוח הבן מכוח האב, שזו הלכה למשה מסיני במסכת שבועות).
  - רב יהודה אמר ששקיטנא אריכי שקי וסומקי (בעל רגליים ארוכות וגוף אדום) – מותר. (והסימן הוא מורזמה שזה עוף טהור דומה שהם הכירו) לעומתו, גוצי וסומקי (קצר ואדום) – אסור (וסימנך: ננס פסול לעבודה). בעל רגליים ארוכות וגוף ירוק – אסור. (והסימן הוא שהמעיים הירוקים הם טרפה בעוף שנשרף)